

СТ А Н О В И Щ Е

От: Доц. д-р Ирина Петкова Казанджиева-Йорданова, катедра „Финанси“, Университет за национално и световно стопанство, по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Виолета Николаева Тодорова*
Тема на дисертационния труд: *„Необслужваните кредити – причини, последствия и възможни решения“ с научен ръководител гл. ас. д-р Дарина Георгиева Колева*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 709/06.03.2025 на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС по научна специалност „Финанси , парично обръщение, кредит и застраховка“ съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 1055/30.03.2018 г. Обучението е осъществено в задочна през периода от 2018 г. до 2025 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, четири глави, заключение, библиография и множество приложения, където детайлно са представени иконометричните тестове, свързани с анализа на факторите, влияещи върху необслужваните кредити в България и влиянието на необслужваните кредити върху икономическия растеж. Дисертационният труд е с обем от 214 страници без приложенията и библиографията. Източниците, цитирани в библиографията, по моя преценка, са използвани добросъвестно – 165 на брой.

Темата на дисертационния труд е интересна и особено актуална за банките с оглед управлението на най-съществения в тяхната дейност риск, а именно кредитния риск. Това прави разработения дисертационен труд със силна практическа насоченост. Специален акцент в изследването е поставен върху динамиката на необслужваните кредити в България, като се доказва тяхната зависимост от конкретни макроикономически фактори като ръстът на кредитирането, БВП, инфлацията, лихвените проценти, безработицата, динамиката на паричния доход и цените на жилищата.

Формулираната от докторантката изследователска теза е, че неефективното управление на кредитния риск води до натрупване на висок относителен дял на необслужваните кредити в балансите на кредитните институции, като натрупването на високи нива необслужвани кредити може да доведе до възникване на банкова и финансова криза и генериране на системен риск. Причините за увеличаване на относителния дял на необслужваните кредити в българския банков сектор се определят от съвкупното влияние на банкови, макроикономически и регулаторни фактори.

За доказване на изследователската теза са тествани три работни хипотези, а именно:

Хипотеза 1: Ефективното управление на кредитния риск оказва съществено влияние върху обема на необслужваните кредити в България.

Хипотеза 2: Динамиката на относителния дял на необслужваните кредити в българския банков сектор зависи от конкретни макроикономически променливи като ръст на кредитирането, ръст на brutния вътрешен продукт, инфлация, лихвен процент, безработица, паричен доход, индекс на цените на жилищата.

Хипотеза 3: Високият относителен дял на необслужвани кредити в българския банков сектор води до намаляване на икономическия растеж в България.

Формулирани са целта, предмета, обекта, и задачите на дисертационния труд.

Целта на дисертационния труд е да се анализират причините за натрупването на необслужвани кредити, последиците от това, и да се очертаят мерките, които могат да се предприемат за справяне с необслужваните кредити.

Предметът на дисертационния труд е да се изследва влиянието на определени макроикономически показатели върху динамиката на необслужваните и реструктурирани кредити в България и влиянието на необслужваните и реструктурирани кредити върху икономическия растеж в страната.

За постигането на изследователската теза са очертани 6 основни задачи, а именно – да се открият последиците за финансовата и банковата система от натрупването на необслужвани експозиции в банковите баланси, да се направи обстоен преглед на съществуващата литература, изследваща причините за натрупване на необслужвани кредити, да се анализира провежданата от банките кредитна политика в съответствие с регулаторните изисквания, да се изследва влиянието на определени макроикономически показатели върху дела на необслужваните кредити чрез многофакторен регресионен анализ, да се изследва влиянието на дела на необслужваните кредити върху БВП чрез еднофакторен регресионен анализ и да се систематизират начините на предотвратяване на натрупването на необслужвани експозиции в банковите баланси.

Първата глава на дисертационния труд е концентрирана върху постиженията на съществуващите изследвания, обясняващи причините за възникване на необслужвани експозиции и факторите, които оказват влияние върху динамиката на необслужваните експозиции.

Втората глава анализира регулаторната рамка за оценка на банковите рискове и изследва ролята на управлението на риска при провежданата кредитна политика от банките.

Третата глава представя многофакторния регресионен анализ на факторите, влияещи върху дела на необслужваните кредити в България и е представено изследване чрез еднофакторен регресионен анализ на влиянието на дела на необслужваните и реструктурираните кредити върху темпа на растеж на БВП.

В четвъртата се разглеждат начините за справяне с лошите кредити, като се разглеждат превантивните и последващи мерки за това. Доказва се, че превантивните мерки са много по-важни от последващите.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Използваните методи в научното изследване са анализ и синтез, графичен метод, индукция и дедукция, сравнителен анализ, иконометричен анализ на факторите, които оказват влияние върху дела на лошите кредити в България, както и влиянието на лошите кредити върху темпа на растеж на БВП. Използваните научни методи са подходящи за постигане на задачите на изследването и доказването на изследователската теза.

Като положителна част на изследването бих посочила очертаването на ограниченията на изследването, а именно - липсата на достатъчно дълги динамични редове с тримесечни данни по специфични банкови показатели и липсата на конкретни количествени измерения и статистически редове на показатели, които биха могли да интерпретират

въздействието на институционалните фактори върху обема на лошите кредити, свързани с изискванията на регулаторната рамка.

Чрез многофакторен регресионен анализ се потвърждава работната хипотеза, че върху динамиката на относителния дял на необслужваните кредити в България влияние оказва реалния ръст на БВП, инфлацията, лихвения процент, безработицата, паричния доход и индекса на цените на жилищата. Изведените зависимости са, че ръстът на БВП води до намаляване на дела на необслужваните кредити само при нефинансовите предприятия, повишението на инфлацията води до намаляване на дела на необслужваните кредити при нефинансовите предприятия и потребителските кредити, намаляването на лихвените проценти по кредитите води до намаляване на дела на необслужваните кредити по всички типове кредити, по-високите нива на безработица увеличават относителния дял на необслужваните жилищни и потребителски кредити, а увеличаващите се нива на цените на жилищата водят до намаляване на относителния дял на необслужваните жилищни кредити. Чрез еднофакторен регресионен анализ за България се потвърждава допускането, че ръстът на необслужваните кредити води до намаляване на икономическия растеж.

Като положителни черти на дисертационния труд допълнително бих посочила детайлното разглеждане и задълбочено познаване на изследваната проблематика, изборът на актуална и интересна тема със силно изразена практическа насоченост, подробното изясняване на последиците от поддържане на твърде високи нива на необслужвани кредити от страна на банките и възможностите това да предизвика банкова и финансова криза

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В автореферата докторантката посочва 5 научни и научно-приложни приноси. От тях за най-съществени считам три: разработването на многофакторен регресионен модел за влиянието на определени макроикономически показатели върху обема на необслужваните кредити в България, разработването на еднофакторен иконометричен модел за влиянието на необслужваните кредити върху икономическия растеж в България, както и систематизирането и проследяването на регулаторната рамка по отношение на капиталовите изисквания за покритие на кредитния риск.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката е представила 4 публикации, които според мен имат връзка с темата на дисертационния труд. Две от публикации са представени на Международната научна конференция на младите учени

на УНСС съответно през 2022 г. и 2024 г. и те са по теми, свързани с сенчестото банкиране и секюритизацията на активи, които са засегнати в четвъртата глава на дисертационния труд. Другите две публикации – едната, публикувана във FABA през 2021 г., а другата в сборника с доклади на MRC през 2024 г. имат отношение към многофакторния регресионен анализ.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът съответства на изложението в дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам бележки по същество по дисертационния труд. При предварителни обсъждания в катедра „Финанси“ бяха отправяни бележки по дисертационния труд, които бяха добросъвестно отразени от докторантката. Бих препоръчала авторефератът да бъде в по-синтезиран вид и да не се цитират в библиографията линкове към Интернет страници, а не към конкретни изследвания.

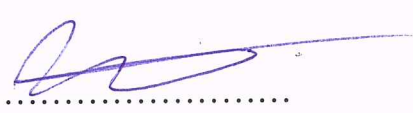
8. Заключение

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Правилника за прием на докторанти в УНСС.

Дисертационният труд показва, че докторантката Виолета Николаева Тодорова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, давам своята положителна оценка за представения дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Виолета Николаева Тодорова в област на висше образование професионално направление 3. 8. Икономика; докторантска програма по “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

10.04.2025 г.

Подпис:

гр. София